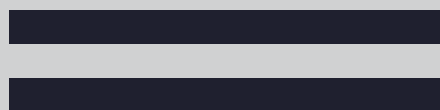

SVENSK STANDARD

SS-EN 15898:2019

Bevarande av kulturarv – Generella termer och definitioner

Conservation of cultural heritage – Main general terms and definitions

sis Svenska
Institutet för
Standarder

Språk: svenska/Swedish

Utgåva: 2

This preview is downloaded from www.sis.se. Buy the entire standard via <https://www.sis.se/std-80029091>

Den här standarden kan hjälpa dig att effektivisera och kvalitetssäkra ditt arbete. SIS har fler tjänster att erbjuda dig för att underlätta tillämpningen av standarder i din verksamhet.

SIS Abonnemang

Snabb och enkel åtkomst till gällande standard med SIS Abonnemang, en prenumerationstjänst genom vilken din organisation får tillgång till all världens standarder, senaste uppdateringarna och där hela din organisation kan ta del av innehållet i prenumerationen.

Utbildning, event och publikationer

Vi erbjuder även utbildningar, rådgivning och event kring våra mest sålda standarder och frågor kopplade till utveckling av standarder. Vi ger också ut handböcker som underlättar ditt arbete med att använda en specifik standard.

Vill du delta i ett standardiseringsprojekt?

Genom att delta som expert i någon av SIS 300 tekniska kommittéer inom CEN (europeisk standardisering) och/eller ISO (internationell standardisering) har du möjlighet att påverka standardiseringsarbetet i frågor som är viktiga för din organisation. Välkommen att kontakta SIS för att få veta mer!

Kontakt

Skriv till kundservice@sis.se, besök [sis.se](https://www.sis.se) eller ring 08 - 555 523 10

© Copyright/Upphovsrätten till denna produkt tillhör Svenska institutet för standarder, Stockholm, Sverige. Upphovsrätten och användningen av denna produkt regleras i slutanvändarlicensen som återfinns på [sis.se/slutanvandarlicens](https://www.sis.se/slutanvandarlicens) och som du automatiskt blir bunden av när du använder produkten. För ordlista och förkortningar se [sis.se/ordlista](https://www.sis.se/ordlista).

© Copyright Svenska institutet för standarder, Stockholm, Sweden. All rights reserved. The copyright and use of this product is governed by the end-user licence agreement which you automatically will be bound to when using the product. You will find the licence at [sis.se/enduserlicenseagreement](https://www.sis.se/enduserlicenseagreement).

Upplysningar om sakinnehållet i standarden lämnas av Svenska institutet för standarder, telefon 08 - 555 520 00. Standarder kan beställas hos SIS som även lämnar allmänna upplysningar om svensk och utländsk standard.

Standarden är framtagen av kommittén för Bevarande av kulturarv, SIS/TK 479.

Har du synpunkter på innehållet i den här standarden, vill du delta i ett kommande revideringsarbete eller vara med och ta fram andra standarder inom området? Gå in på www.sis.se - där hittar du mer information.

Europastandarden EN 15898:2019 gäller som svensk standard. Standarden fastställdes 2019-11-28 som SS-EN 15898:2019 och har utgivits i den engelskspråkiga versionen. Detta dokument återger EN 15898:2019 i svensk språkversion. De båda språkversionerna gäller parallellt.

Denna standard ersätter SS-EN 15898:2011, utgåva 1.

The European Standard EN 15898:2019 has the status of a Swedish Standard. The standard was approved and published 2019-11-28 as SS-EN 15898:2019 in English. This document contains a Swedish language version of EN 15898:2019. The two versions are valid in parallel.

This standard supersedes the Swedish Standard SS-EN 15898:2011, edition 1.

LÄSANVISNINGAR FÖR STANDARDER

I dessa anvisningar behandlas huvudprinciperna för hur regler och yttre begränsningar anges i standardiseringsprodukter.

Krav

Ett krav är ett uttryck i ett dokumentets innehåll som anger objektivt verifierbara kriterier som ska uppfyllas och från vilka ingen avvikelse tillåts om efterlevnad av dokumentet ska kunna åberopas. Krav uttrycks med hjälpverbet **ska** (eller **ska inte** för förbud).

Rekommendation

En rekommendation är ett uttryck i ett dokumentets innehåll som anger en valmöjlighet eller ett tillvägagångssätt som bedöms vara särskilt lämpligt utan att nödvändigtvis nämna eller utesluta andra. Rekommendationer uttrycks med hjälpverbet **bör** (eller **bör inte** för avrådanden).

Instruktion

Instruktioner anges i imperativ form och används för att ange hur något görs eller utförs. De kan underordnas en annan regel, såsom ett krav eller en rekommendation. De kan även användas självständigt, och är då att betrakta som krav.

Förklaring

En förklaring är ett uttryck i ett dokumentets innehåll som förmedlar information. En förklaring kan uttrycka tillåtelse, möjlighet eller förmåga. Tillåtelse uttrycks med hjälpverbet **får** (eller motsatsen **behöver inte**). Möjlighet och förmåga uttrycks med hjälpverbet **kan** (eller motsatsen **kan inte**).

READING INSTRUCTIONS FOR STANDARDS

These instructions cover the main principles for the use of provisions and external constraints in standardization deliverables.

Requirement

A requirement is an expression, in the content of a document, that conveys objectively verifiable criteria to be fulfilled, and from which no deviation is permitted if conformance with the document is to be claimed. Requirements are expressed by the auxiliary **shall** (or **shall not** for prohibition).

Recommendation

A recommendation is an expression, in the content of a document, that conveys a suggested possible choice or course of action deemed to be particularly suitable, without necessarily mentioning or excluding others. Recommendations are expressed by the auxiliary **should** (or **should not** for dissuasion).

Instruction

An instruction is expressed in the imperative mood and is used in order to convey an action to be performed. It can be subordinated to another provision, such as a requirement or a recommendation. It can also be used independently and is then to be regarded as a requirement.

Statement

A statement is an expression, in the content of a document, that conveys information. A statement can express permission, possibility or capability. Permission is expressed by the auxiliary **may** (its opposite being **need not**). Possibility and capability are expressed by the auxiliary **can** (its opposite being **cannot**).

SS-EN 15898:2019 (Sv)

Innehållsförteckning

0 Orientering	iv
0.1 Allmänna observationer	iv
0.2 Utarbetandet av den här standarden	iv
0.3 Hänvisningar och källor	v
0.4 Praxis för kulturvård	v
0.5 Dokumentets struktur och hur det ska användas	vi
1 Omfattning	2
2 Normativa hänvisningar	2
3 Termer och definitioner	2
3.1 Termer och definitioner	2
3.2 Termer för tillstånd	4
3.3 Termer för kulturvård	6
3.4 Termer för förebyggande konservering	9
3.5 Termer för aktiv konservering och restaurering	10
3.6 Termer för planering och dokumentation	12
Litteraturförteckning	15
Register	20
Index	22

Europeiskt förord

Detta dokument (EN 15898:2019) har utarbetats av tekniska kommittén CEN/TC 346 "Conservation of cultural heritage", vars sekretariat innehas av UNI.

Denna Europastandard ska fastställas som nationell standard, antingen genom publicering av en identisk text eller genom ikraftsättning, senast i april 2020. Motstridande nationella standarder ska senast vara upphävda i maj 2020.

Observera att vissa delar i detta dokument kan omfattas av patenträttigheter. CEN ansvarar inte i någon del för identifiering av sådana patenträttigheter.

Detta dokument ersätter EN 15898:2011.

De viktigaste skillnaderna mellan det här dokumentet och EN 15898:2011 är att:

- a) ytterligare termer har tillkommit:
 - tillgänglighet,
 - nedbrytningsfaktor,
 - kulturvårdsprocess,
 - konserveringsrapport,
 - katastrofhantering,
 - samordnad skadedjurskontroll,
 - åtgärd,
 - läsbarhet,
 - objektsidentifiering,
 - ursprunglighet,
 - strukturell stabilitet,
 - ersättningsobjekt,
- b) vissa definitioner och anmärkningar har ändrats,
- c) litteraturförteckningen har uppdaterats och strukturerats om,
- d) dokumentet har genomgått redaktionella ändringar.

Enligt CEN/Cenelec's interna bestämmelser är följande länders standardiseringsorgan skyldiga att fastställa denna Europastandard:

Belgien, Bulgarien, Cypern, Danmark, Estland, Finland, Frankrike, Grekland, Irland, Island, Italien, Kroatien, Lettland, Litauen, Luxemburg, Malta, Nederländerna, Nordmakedonien, Norge, Polen, Portugal, Rumänien, Schweiz, Serbien, Slovakien, Slovenien, Spanien, Storbritannien, Sverige, Tjeckien, Turkiet, Tyskland, Ungern och Österrike.

SS-EN 15898:2019 (Sv)

0 Orientering

0.1 Allmänna observationer

Denna standard är en del av en serie standarder som utvecklas av CEN/TC 346. Den innehåller termer och definitioner för en uppsättning allmänna begrepp som ofta används av dem som arbetar med materiellt kulturarv. Standarden syftar till att öka förståelsen och uppmuntra till samarbete mellan personer som ansvarar eller intresserar sig för kulturarv. Förståelsen för att det behövs en överenskommelse kring och klarläggning av ord som används inom kulturvårdsområdet har ökat på senare år. Detta för att förhindra begreppsförvirring och säkerställa att det som en person menar med ett ord överensstämmer med den betydelse som en annan person lägger i ordet¹. Termernas definitioner bidrar även till att säkerställa att termer och begrepp används på ett konsekvent sätt i övriga CEN/TC 346-standarder om bevarande, vilka endast definierar de termer som är specifika för varje enskild standard.

Alla CEN/TC 346-standarder fokuserar på materiellt kulturarv, men alla kulturobjekt har även immateriella aspekter. Då bevarandet av det materiella kulturarvet utförs på rätt sätt beaktas även det immateriella.

Materiellt kulturarv omfattar både fasta objekt (till exempel byggnader och konstruktioner) och flyttbara objekt (till exempel arkivalier och konstverk²). Detta dokument är ett försök att ensa den terminologi som används av alla som arbetar med bevarande av kulturarv. Ibland kan man behöva kompromissa utifrån den nuvarande användningen, vilket kan innebära att alla definitioner inte används på samma sätt inom varje verksamhetsområde.

De termer som presenteras har valts ut av personer som arbetar med fast och flyttbart kulturarv. Även om landskap, parker och trädgårdar också ingår i det kulturarv som människan har skapat så omfattas de ännu inte helt av den här terminologin, och det gör inte heller utgrävda arkeologiska fyndplatser. Inte heller bevarandet av det digitala kulturarvet omfattas helt av den här terminologin, vilken införts i andra projekt med andra standardiseringskommittéer.

0.2 Utarbetandet av den här standarden

Den här utgåvan är en uppdatering av den första utgåvan. Här har ytterligare allmänna termer som ansetts vara nödvändiga i andra standarder som utarbetats av CEN/TC 346 tagits med. Utgåvan är resultatet av ett brett samråd mellan experter på europeisk kulturvård inom CEN. Personer som utsetts av nationella standardiseringsorgan har tillsammans med sina kollegor på nationell nivå, bidragit till att utveckla vår gemensamma förståelse av definitionerna och förbättra dem.

De konventioner som använts är de som rekommenderas i dokumenten CEN/Cenelecs interna bestämmelser – Del 3, ISO 704 och ISO 10241-1³. Endast substantiv definieras, inte verb eller adjektiv. Varje definition syftar till att ge en kortfattad sammanfattning av begreppet såsom det används inom kulturvårdsområdet. Vid behov har anmärkningar och exempel lagts till. I den mån det är möjligt ska varje definition kunna ersätta den tillhörande termen om den infogas i en relevant mening.

¹ Se litteraturförteckningen [59] och [60].

² Ibland är den här åtskillnaden endast ungefärlig: en väggmålning kan sitta för en byggnad vid en tidpunkt för att flyttas till ett konstgalleri vid en annan tidpunkt. Det finns byggnader som har flyttats, t.ex. till museer. I vissa fall anses flyttbara objekt (t.ex. gardiner, tapeter och träpaneler) som delar av en fast helhet.

³ Se litteraturförteckningen [71], [72] och [73].

Den här standarden har fastställts på de tre officiella CEN-språken (engelska, franska och tyska) och bygger på ett arbetsdokument som författats på engelska. Några begrepp saknar en helt ekvivalent term på andra språk och i sådana fall används en längre omskrivning.

En terminologistandard från CEN på kulturvårdsområdet kan inte förväntas lösa alla problem, och det är därmed inte troligt att den kan skapa allmän enighet. Precis som alla standarder kommer den att ändras efter återkoppling från dem som använder den och till följd av förändrade arbetssätt och språkliga förändringar under årens lopp.

Användarna uppmuntras att föreslå förbättringar till sina nationella standardiseringsorgan. Kommentarer kommer att sammanställas för användning i nästa utgåva.

0.3 Hänvisningar och källor

Hänvisningar som rör betydelsen av vanliga engelska ord som förekommer i definitionerna följer etablerat språkbruk. Många av de källor som anges i litteraturförteckningen har varit värdefulla och vägledande i utarbetandet av definitionerna, framför allt de stadgar och riktlinjer som tagits fram av internationella branschorgan.

Sedan 1964 har Venedig-stadgan och senare Burra-stadgan varit vägledande för tankarna kring och utveckling av termer och arbetssätt som används inom kulturvård och restaurering, framför allt när det gäller bebyggt kulturarv och historisk miljö⁴. Definitionerna av fyra termer som presenteras här (kulturvård, förebyggande konservering, aktiv konservering och restaurering) har utarbetats parallellt med definitionerna i ICOM-CC⁵, och har därmed mycket gemensamt även om de inte är identiska. I ICOM-CC-terminologin används conservation (kulturvård) som ett paraplybegrepp, men i vissa europeiska länder och organisationer är man starkt av den uppfattningen att termen conservation-restoration i dag används på ett sätt som innebär att den sistnämnda är en synonym till kulturvård. Det bör även noteras att definitionerna från ICOM-CC främst används inom området flyttbart kulturarv.

I vissa europeiska länder har några av de termer som definieras i den här standarden (t.ex. kulturarv, förändring och restaurering) en officiell eller juridisk innebörd som kan variera mellan dessa länder. De flesta länderna inom EU har i sina nationella bestämmelser införlivat de EU-direktiv som rör olaglig handel med och export av kulturarv. Några av dessa direktiv innehåller översättningar av vissa gemensamma termer och deras betydelser⁶, vilka kan avvika från de definitioner som anges här. I den här standarden har "kulturarv" valts i stället för "kulturegendom", som har en mer begränsad betydelse i vilken ägandeskap ingår.

0.4 Praxis för kulturvård

Det praktiska bevarandearbetet varierar mellan olika länder och kulturer världen över. Beslutsfattandet inom kulturvården är sällan okomplicerat⁷. Det finns en mängd faktorer som måste beaktas. Några av dem identifieras i samband med tillståndsundersökningen, andra bestäms av sin "signifikans", ytterligare andra härrör från sammanhanget och det sätt de används på för närvarande eller följer av upptäckter som gjorts under arbetets gång. Detta dokument får inte ses

⁴ Se litteraturförteckningen [1] och [7].

⁵ Se litteraturförteckningen [11].

⁶ Se litteraturförteckningen [15] and [16].

⁷ Se litteraturförteckningen [19] och [52].

SS-EN 15898:2019 (Sv)

som en ersättning för användningen av professionella bedömningar i beslutsfattandet, vilket ofta sker i samarbete med andra, med lämplig utbildning, kompetens, kvalifikationer och erfarenhet⁸.

Lagar och föreskrifter i vissa medlemsländer inom CEN kan innehålla specifika regler som rör yrkeskvalifikationer och/eller metoder för kontroll av åtgärder. Dessutom har olika internationella och nationella organisationer tagit fram yrkeskvalifikationer, standarder och riktlinjer som i allt högre utsträckning fungerar som ett stöd vid identifiering av personer som kan bidra till att fatta och genomföra beslut om bevarandeåtgärder.

0.5 Dokumentets struktur och hur det ska användas

Termernas uppställning speglar hur yrkesverksamma arbetar med bevarande av kulturarv. Basen utgörs av överväganden om vad det är som ska bevaras samt dess signifikans och tillstånd.⁹ Kulturvårdstermerna återspeglar grundläggande principer och är uppdelade i kategorier för å ena sidan förebyggande åtgärder och å andra sidan aktiva åtgärder och restaureringsinsatser. Termer som återställning och renovering ligger på gränsen för vad som betraktas som kulturvård, beroende på i vilken grad de följer de grundläggande principerna, såsom exempelvis hänsynen till belägg.

Det finns ett alfabetiskt register som läsarna kan använda, speciellt om de söker efter en specifik term. Eftersom bevarandearbetet är av en oförutsägbar, ofta komplex och mångfacetterad art bör termernas gruppindelning inte betraktas som fast, även om förhoppningen är att många ska finna den användbar. För att skapa mer konsekvens och underlätta korshänvisningar markeras termer som definieras i standarden med fet stil i definitionerna.

⁸ Se litteraturförteckningen [19].

⁹ Dessa begrepp och deras inbördes förhållande specificeras i EN 16853, se litteraturförteckningen [19]

